

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет права, бізнесу та адміністрування
Кафедра загальноправових дисциплін та державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

в.о. завідувача кафедри

 доц. Мілова Т.М.
(протокол № 1 від 28.08.2025)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 22 (ПП 1.2.1.15) СІМЕЙНЕ ПРАВО

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: перший бакалаврський рівень
Галузь знань: 08 Право
Спеціальність: 081 Право
Освітня програма Право
Форма навчання денна, заочна

Робоча програма навчальної дисципліни «Сімейне право» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Право», навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня **бакалавра** за спеціальністю **081 Право**.

(шифр і назва спеціальності)

Розробники: Чернік С.Д., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін та державного управління.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри права та правоохоронної діяльності
Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

В.о. завідувача кафедри загальноправових
дисциплін та державного управління

(підпис)

Т. М. Мілова
(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисциплін «Сімейне право» для студентів спеціальності «081 Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. – ЦДУ імені В. Винниченка, 2025.

© Чернік С.Д., 2025.

© ЦДУ імені В. Винниченка, 2025.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 Право	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання -	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
		Семестр	
		5-й	5-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: Право	22 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		46 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання:	
		-	
		Вид контролю:	
	Екзамен	Екзамен	

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Сімейне право» – формування системи знань про поняття, предмет та метод сімейного права, його джерела, основні інститути, особливості правового регулювання сімейних правовідносин та загальні закономірності і характерні особливості виникнення, функціонування і зміни сімейного національного законодавства.

Завдання навчальної дисципліни «Сімейне право»:

- вивчення системи сімейного законодавства та проблем його розвитку в Україні та світі;
- набуття навичок застосування сімейного законодавства у практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності;
- формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприятимуть вибору правильної поведінки у сучасному світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	фахові
<p>-здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);</p> <p>- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК2);</p> <p>- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3);</p> <p>-здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7);</p> <p>-здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК11);</p> <p>- здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК12);</p> <p>-здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності (ЗК16).</p>	<p>-цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи (ФК3);</p> <p>-здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права (ФК5);</p> <p>- здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України (ФК6);</p> <p>-здатність застосовувати правові принципи та доктрини (ФК8);</p> <p>-здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин (ФК10);</p> <p>- здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (ФК12);</p> <p>- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (ФК13);</p> <p>-здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (ФК-16).</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин (ПРН1);
- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (ПРН3);
- давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю (ПРН5);
- оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему (ПРН6);

- складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами (ПРН7);
- застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права (ПРН8);
- вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології (ПРН10);
- знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуальнофго права (ПРН13);
- вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних (ПРН15);
- працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди (ПРН17);
- застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (ПРН18);
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (ПРН19);
- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (ПРН20);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (ПРН22).

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1.

ШЛЮБ ТА СІМ'Я. ПРАВОВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ

ТЕМА 1. Поняття сімейного права

Сімейне законодавство. Поняття сімейного права як юридичної науки, галузі права, правової дисципліни. Особливості сімейного права та його місце в системі права України. Предмет і метод сімейного права. Принципи сімейного права. Система сімейного права України. Державна охорона сім'ї. Концепція державної сімейної політики. Основні принципи та напрями державної сімейної політики. Загальні риси дореволюційного вітчизняного законодавства про шлюб та сім'ю. Історичний розвиток законодавства про шлюб та сім'ю. Місце міжнародних нормативних актів в системі сімейного законодавства. Загальна характеристика розвитку сімейного законодавства.

ТЕМА 2. Сімейні правовідносини

Поняття сім'ї як правової категорії. Сім'я в соціологічному і юридичному значенні (порівняльна характеристика). Право особи на сім'ю. Поняття, особливості і види сімейних правовідносин. Підстави виникнення сімейних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти і зміст сімейних правовідносин. Споріднення і свояцтво у сімейному праві України, їх юридичне значення. Суб'єктивні сімейні права і обов'язки. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Строки і позовна давність у сімейному праві України.

ТЕМА 3. Шлюб

Поняття шлюбу та його ознаки. Умови укладення шлюбу. Шлюбний вік: поняття, значення. Право на шлюб. Зміст принципу добровільності укладення шлюбу. Державна реєстрація шлюбу. Порядок реєстрації шлюбу. Час та місце

реєстрації шлюбу. Юридичне значення взаємної обізнаності осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, про стан здоров'я одне одного. Заручини та їх правові наслідки. Правові наслідки реєстрації шлюбу. Правозгідність шлюбу. Перешкоди до укладення шлюбу. Наслідки порушення вимог закону щодо укладення шлюбу. Поняття недійсності шлюбу. Абсолютно недійсні шлюби. Визнання шлюбів недійсними судом (порядок та підстави). Фіктивні шлюби і фіктивні розлучення. Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду. Визнання шлюбу недійсним після його припинення. Юридичні наслідки недійсності шлюбу.

ТЕМА 4. Особисті немайнові правовідносини подружжя

Загальна характеристика та особливості особистих немайнових правовідносин подружжя (чоловіка і дружини). Право на материнство і на батьківство. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності. Права подружжя на вільний фізичний та духовний розвиток., особисту свободу. Право подружжя на прізвище, зміну прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу та у шлюбі, та пов'язані з ним права. Права дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї. Захист особистих прав подружжя.

ТЕМА 5. Майнові правовідносини подружжя

Особливості майнових правовідносин у сімейному праві. Види майнових прав і обов'язків подружжя. Права подружжя укладати дозволені законом угоди. Майно подружжя. Поняття правового режиму майна подружжя. Поняття та особливості договірної режиму майна подружжя в Україні. Шлюбний договір та його зміст. Зміна умов та розірвання шлюбного договору. Визнання шлюбного договору недійсним. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка та його здійснення. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка. Підстави набуття спільної сумісної власності подружжя. Правовий режим та об'єкти спільної сумісної власності подружжя. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. Право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом спільної сумісної власності. Захист прав подружжя у випадку укладення угод по розпорядженню майном без його згоди. Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу. Способи та порядок поділу майна, що є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. Звернення стягнень на майно, що є об'єктом спільної сумісної власності. Позовна давність та поділ майна подружжя. Правовий режим майна чоловіка і жінки, що проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Право кожного подружжя на утримання. Підстави стягнення утримання на користь іншого з подружжя в примусовому порядку (під час перебування у шлюбі та після його розірвання). Договір подружжя про надання утримання. Обчислення аліментів, що стягуються на користь одного з подружжя. Припинення права чоловіка та дружини на утримання. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.

ТЕМА 6. Припинення шлюбу

Поняття і підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу зі смертю одного з подружжя (оголошення померлим). Умови розірвання шлюбу в органах реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, які не мають дітей. Розірвання шлюбу в органах РАЦС за заявою одного з подружжя. Визнання

розірвання шлюбу фіктивним. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя. Розірвання шлюбу в суді за позовом одного з подружжя. Розгляд судових справ про розірвання шлюбу. Момент припинення шлюбу у випадку розірвання його через суд. Реєстрація розірвання шлюбу. Юридичні наслідки розірвання шлюбу. Підстави і порядок поновлення шлюбу. Встановлення режиму окремого проживання подружжя та його правові наслідки.

Розділ 2.

ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ, ДІТЕЙ, ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'І ТА РОДИЧІВ.

ТЕМА 7. Визначення походження дітей

Поняття встановлення походження дітей. Встановлення материнства. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають між собою у шлюбі. Визначення походження дитини від батька, матері при штучному заплідненні та імплементації зародка. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Встановлення батьківства добровільним визнанням батьківства. Визнання батьківства і материнства за рішенням суду. Встановлення батьківства і материнства за рішенням суду. Засвідчення походження дітей. Реєстрація батьківства і материнства. Спір про батьківство, материнство. Поняття і підстави оспорювання батьківства (материнства). Порядок оспорювання батьківства. Позовна давність в оспорюванні батьківства. Обставини, що виключають можливість оспорювання батьківства (материнства).

ТЕМА 8. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей

Підстави виникнення правовідносин батьків і дітей. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дітей і дітей щодо батьків. Права і обов'язки батьків по визначенню імені, прізвища та по батькові дитини. Права та обов'язки батьків брати участь у вихованні та піклуванні про дітей незалежно від спільного проживання з ними, представляти та захищати інтереси неповнолітніх дітей. Права батьків та дітей на спілкування. Права батьків по захисту інтересів дітей. Здійснення батьківських прав та виконання обов'язків. Захист батьківських прав. Вирішення спорів між батьками з приводу виховання дітей. Права дітей на захист від неправомірних дій батьків. Підстави і порядок позбавлення батьківських прав. Юридичні наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення в батьківських правах. Відібрання дітей без позбавлення батьківських прав. Обов'язки повнолітніх дітей піклуватися про батьків. Права баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків та правнуків. Права братів та сестер на спілкування. Права мачухи, вітчима та особи, яка взяла дитину у свою сім'ю, на її виховання. Права членів сім'ї та родичів щодо захисту дитини.

ТЕМА 9. Майнові правовідносини батьків і дітей

Права батьків і дітей на майно одне одного. Роздільність майна батьків і дітей. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання. Спільне сумісне майно батьків і дітей. Управління майном дитини та використання доходів від нього. Обов'язки батьків по утриманню неповнолітніх дітей. Аліментні зобов'язання батьків по утриманню неповнолітніх дітей (умови, розмір, порядок і підстави зміни розміру аліментів). Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Обчислення та зміна розміру аліментів. Види заробітку (доходу), що підлягає облікові при відрахуванні аліментів. Порядок

присудження аліментів. Порядок сплати та стягнення аліментів. Визначення заборгованості по аліментах. Порядок стягнення та підстави звільнення від сплати заборгованості по аліментах. Обов'язки батьків по утриманню повнолітніх непрацездатних дочки, сина. Зобов'язання повнолітніх дочки, сина по утриманню непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги (умови, порядок, розмір утримання).

ТЕМА 10. Правовідносини інших членів сім'ї та родичів

Особисті немайнові права і обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Аліментні правовідносини між іншими членами сім'ї та родичами. Аліментні зобов'язання баби, діда, прабаби, прадіда, внуків і правнуків. Аліментні зобов'язання між братами і сестрами. Аліментні зобов'язання мачухи, вітчима, пасинка, падчерки. Аліментні правовідносини між фактичними вихователями і вихованцями. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, і строки їх стягнення. Визначення заборгованості за аліментами.

ТЕМА 11. Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні

Форми влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків: усиновлення, передача в сім'ю опікуна, піклувальника, в сім'ю прийомних батьків, до будинку сімейного типу, передача до спеціалізованих державних органів. Виявлення і влаштування дітей, які залишились без піклування батьків.

Поняття усиновлення за законодавством України. Органи, що здійснюють усиновлення в Україні. Порядок формування та використання банків даних про дітей, які залишилися без батьківської опіки. Облік осіб, які бажають усиновити дитину.

Умови усиновлення в Україні. Вимоги до особи усиновлювача. Правове значення віку усиновлювача та усиновлюваного. Згода батьків на усиновлення дитини та порядок її надання. Випадки усиновлення дитини без згоди її батьків. Правове значення згоди дитини на її усиновлення. Перешкоди до усиновлення. Переважне право на усиновлення.

Порядок усиновлення дітей в Україні. Таємниця усиновлення та її правовий захист. Усиновлення дітей, які є громадянами України, іноземними громадянами. Правові наслідки усиновлення. Права та обов'язки усиновлювачів і усиновлених. Підстави та юридичні наслідки визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

ТЕМА 12. Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї

Поняття опіки та піклування за законодавством України. Органи опіки та піклування в Україні. Особи, над якими встановлюється опіка та піклування. Порядок встановлення опіки та піклування. Вимоги до особи опікуна (піклувальника). Права та обов'язки опікунів і піклувальників стосовно дитини. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Звільнення опікунів і піклувальників від виконання їхніх обов'язків. Підстави та порядок припинення опіки і піклування.

Поняття патронату над дітьми. Договір про патронат. Правовий статус патронатного вихователя. Права дитини, над якою встановлено патронат. Припинення патронату над дитиною. Влаштування дитини в дитячий будинок сімейного типу. Передача дитини в прийомну сім'ю.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	Усього	у тому числі						Усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	Консультації	СРС		л	п	лаб.	інд.	Консультації	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розділ 1.														
ШЛЮБ ТА СІМ'Я. ПРАВОВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ														
Тема 1. Поняття сімейного права	7	1	2				4	7	1					6
Тема 2. Сімейні правовідносини	7	1	2				4	7	1					6
Тема 3. Шлюб	8	2	2				4	9	2					7
Тема 4. Особисті немайнові правовідносини подружжя	7	2	1				4	6						6
Тема 5. Майнові правовідносини подружжя	7	2	1				4	7						7
Тема 6. Припинення шлюбу	8	2	2				4	9		2				7
Разом за розділом 1	44	10	10				24	45	4	2				39
Розділ 2.														
ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ, ДІТЕЙ, ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ														
Тема 7. Визначення походження дітей	8	2	2				4	7						7
Тема 8. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	8	2	2				4	8	1					7
Тема 9. Майнові правовідносини батьків і дітей	8	2	2				4	8	1					7
Тема 10.	8	2	2				4	6						6

Правовідносини інших членів сім'ї та родичів														
Тема 11. Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	7	2	2				3	8		1				7
Тема 12. Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	7	2	2				3	8		1				7
Разом за розділом 2	46	12	12				22	45	2	2				41
Усього годин	90	22	22				46	90	6	4				80
ІНДЗ														
ІНДЗ	-	-						-	-					
Усього годин														

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття сімейного права	1
2	Сімейні правовідносини	1
3	Шлюб	2
4	Особисті немайнові правовідносини подружжя	2
5	Майнові правовідносини подружжя	2
6	Припинення шлюбу	2
7	Визначення походження дітей	2
8	Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	2
9	Майнові правовідносини батьків і дітей	2
10	Правовідносини інших членів сім'ї та родичів	2
11	Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	2
12	Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	2
	Разом	22

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття сімейного права	1

2	Сімейні правовідносини	1
3	Шлюб	2
4	Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	1
5	Майнові правовідносини батьків і дітей	1
	Разом	6

4.2. Теми семінарських (практичних) занять 4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття сімейного права	2
2	Сімейні правовідносини	2
3	Шлюб	2
4	Особисті немайнові правовідносини подружжя	1
5	Майнові правовідносини подружжя	1
6	Припинення шлюбу	2
7	Визначення походження дітей	2
8	Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	2
9	Майнові правовідносини батьків і дітей	2
10	Правовідносини інших членів сім'ї та родичів	2
11	Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	2
12	Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	2
	Разом	22

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Припинення шлюбу	2
2	Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	1
3	Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	1
	Разом	4

4.3. Теми лабораторних занять Не передбачено

4.4. Завдання для самостійної роботи 4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття сімейного права	4
2	Сімейні правовідносини	4

3	Шлюб	4
4	Особисті немайнові правовідносини подружжя	4
5	Майнові правовідносини подружжя	4
6	Припинення шлюбу	4
7	Визначення походження дітей	4
8	Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	4
9	Майнові правовідносини батьків і дітей	4
10	Правовідносини інших членів сім'ї та родичів	4
11	Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	3
12	Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	3
	Разом	46

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття сімейного права	6
2	Сімейні правовідносини	6
3	Шлюб	7
4	Особисті немайнові правовідносини подружжя	6
5	Майнові правовідносини подружжя	7
6	Припинення шлюбу	7
7	Визначення походження дітей	7
8	Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей	7
9	Майнові правовідносини батьків і дітей	7
10	Правовідносини інших членів сім'ї та родичів	6
11	Форми влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків. Усиновлення в Україні	7
12	Опіка і піклування над дітьми. Влаштування дітей у сім'ї	7
	Разом	80

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Сімейне право» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проектно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- завдання на лабораторному обладнанні, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацювати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і

виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського заняття; результати тестування тощо.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми розділів на **семінарському занятті – 5 балів:**

5 б. ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

4 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні неточності у викладі теоретичного матеріалу.

3 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

2 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, з труднощами викладає його. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається помилок чи неточностей.

1 б. ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, не послідовно, припускається значних помилок.

До 2-х балів ставиться студентові, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми розділу, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

1 бал одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0** балів.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

У разі, якщо здобувач подав декларацію про визнання результатів неформального та /або інформального навчання стосовно тем навчальної програми з дисципліни «Сімейне право», оцінювання відбувається відповідно до Порядку визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в Центральнотукаїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затвердженого вченою радою університету, протокол № 9 від 26 грудня 2022 р.).

Результати навчання та компетентності, що можуть бути визнані в межах освітнього компонента «Сімейне право», можна досягати та здобувати в системі неформальної освіти під час участі в тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, дистанційних курсах, стажуваннях тощо, що підтверджено відповідним документом (дипломом, сертифікатом, свідоцтвом под.). – пункти 1.5, 1.6, 1.9, 1.10 названого Порядку.

Підсумковий контроль. **Завданням підсумкового контролю** є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

З дисципліни «Сімейне право» як форму підсумкового (семестрового) контролю передбачено екзамен.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: сума балів за кожен розділ (у т.ч. бали за самостійну роботу) + бали, отримані студентом на екзамені.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Предмет та метод сімейного права.
2. Принципи та функції сімейного права.
3. Джерела сімейного права.
4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.
5. Захист сімейних прав.
6. Поняття та види сімейних правовідносин.
7. Підстави виникнення сімейних правовідносин.
8. Поняття шлюбу. Умови укладення шлюбу.
9. Перешкоди до укладення шлюбу.
10. Державна реєстрація шлюбу (порядок реєстрації, час, місце).
11. Зобов'язання наречених у разі відмови від шлюбу.
12. Поняття недійсності шлюбу. Види недійсних шлюбів.
13. Шлюб, який є недійсним.
14. Шлюб, який визнається недійсним або може бути визнаний недійсним за рішенням суду.
15. Правові наслідки недійсності шлюбу.
16. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
17. Право власності кожного з подружжя на майно (роздільне майно подружжя).
18. Загальна характеристика права спільної сумісної власності подружжя (поняття, підстави виникнення та припинення).
19. Володіння, користування та розпорядження спільним майном подружжя.
20. Поділ спільного майна подружжя.
21. Правовий режим майна жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою та з іншою особою.
22. Умови та способи взаємного утримання подружжя.
23. Договірні засади надання подружжям взаємного утримання.
24. Визначення розміру аліментів на одного з подружжя. Час, протягом якого сплачуються аліменти.
25. Загальні підстави припинення права одного з подружжя на утримання та позбавлення такого права.
26. Договірні відносини подружжя. Види договорів подружжя.
27. Порядок укладення шлюбного договору (суб'єкти, форма, строк дії).
28. Умови шлюбного договору.

29. Припинення шлюбу (види, порядок, реєструючі органи).
30. Розірвання шлюбу державним органом РАЦС за заявою подружжя.
31. Розірвання шлюбу державним органом РАЦС за заявою одного з подружжя.
32. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей.
33. Розірвання шлюбу за рішенням суду за позовом одного з подружжя.
34. Режим окремого проживання подружжя.
35. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків батьків та дітей.
36. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.
37. Установлення факту батьківства/материнства за рішенням суду.
38. Оспорювання батьківства (суб'єкти, порядок, наслідки).
39. Загальна характеристика особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
40. Основні права та обов'язки батьків щодо дитини.
41. Спори щодо виховання дітей (види, порядок та особливості розгляду).
42. Спори між батьками щодо місця проживання малолітньої дитини.
43. Позбавлення батьківських прав (підстави, порядок розгляду, правові наслідки).
44. Загальна характеристика майнових правовідносин батьків та дітей.
45. Права батьків і дітей на майно. Управління батьками майном дитини.
46. Обов'язок батьків утримувати дитину. Способи його виконання.
47. Визначення судом розміру аліментів на дитину. Зміна розміру аліментів.
48. Договори батьків щодо утримання дитини.
49. Невиконання батьками аліментного обов'язку. Заборгованість за аліментами, відповідальність за прострочення сплати.
50. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей.
51. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати своїх батьків.
52. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.
53. Обов'язок інших членів сім'ї та родичів по утримання.
54. Форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
55. Поняття усиновлення. Суб'єкти відносин, що виникають з усиновлення.
56. Правові наслідки усиновлення.
57. Недійсність усиновлення та його правові наслідки.
58. Скасування усиновлення та його правові наслідки.
59. Загальні засади опіки та піклування над дітьми.
60. Патронат над дітьми (поняття, права та обов'язки сторін, договір про патронат).
61. Прийомна сім'я.
62. Дитячий будинок сімейного типу.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота	ІНДЗ	Разом	Макс. - 40	100
T1-6	T7-12					
27	27	6	-	60		

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. Офіційний Вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України – 27.09.1991 року).
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року (дата набуття чинності для України – 23.03.1976 року). Вісник Конституційного Суду України. 2007. № 11.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/stru>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 року № 1296-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1296-15>.
9. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

10. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

11. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1.07.2010 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

12. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15>.

13. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

14. Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 року №213 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-%D0%BF#Text>

15. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 564 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/564-2002-%D0%BF>.

16. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 564 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/565-2002-%D0%BF>.

17. Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року №1740 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1740-2002-%D0%BF>.

18. Правила внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання: Наказ Міністерства юстиції України від 12.01.2011 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11>.

19. Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 року № 52/5 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.

20. Правила опіки та піклування, затвержені наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України № 34/166/131/88 від 26.05.1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0387-99>.

21. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1697-13>.

Основна

22. Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. К.: ЕКУС. 2022. 416 с.

23. Личенко І.О.. Сімейне право : навч.-метод. посіб.; Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Бадікова Н. О. [вид.], 2019.. 153 с.

24. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право : навч. посіб. / М. В. Менджул ; Ужгород. нац. ун-т, Юрид. ф-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. Ужгород : РІК-У, 2021. 293 с.

25. Піддубна Д. С. Цивільне та сімейне право в таблицях та схемах: [навч. посіб.] / Д. С. Піддубна, Т. Ю. Склема ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуж.

юриста України В. М. Бесчастного . Кривий Ріг : Роман Козлов [вид.], 2019. 329 с.

26. Процьків Н.М. Сімейне право : навч.-метод. посіб.; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича : Рута, 2021. 139 с

27. Сімейне право України: Навч. посібник – 2-ге вид., виправл. і доп. /Апопій І. В. К.: ЦУЛ, 2019. 360 с.

28. Сімейне право України : підручник / [Бойчук Т. В. та ін. ; за ред. А. О. Дутко] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 479 с.

29. Старчук, О.В. Сімейне право України. Словник-довідник основних термінів і понять. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 239 с.

30. Тетарчук І.В. Сімейне право України: навч. посіб. Для підготовки до іспитів. К.: ЦУЛ. 2021. 314 с.

31. Чернега В. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право : підручник. Київ : Ліра-К, 2023. 370 с.

32. Чеховська І. В. Сімейне право : практикум / І. В. Чеховська, Л. О. Самілик. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 132 с.

Допоміжна

33. Буряченко А. М. Розвиток законодавства про відповідальність за невиконання обов'язку щодо надання утримання в сімейному праві України. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3-4. С. 169-181.

34. Гаврік Р. О. Способи захисту сімейних прав та інтересів дитини правозахисними органами та організаціями. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 2. С. 107-110.

35. Грабовська Г. М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 80-84.

36. Грицишина Л. В. Здійснення права на сімейні форми виховання в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 139-143.

37. Євко В. Ю. Здійснення батьками дитини її права на свободу пересування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 44-60.

38. Кириченко Т. С. Договірне врегулювання шлюбних відносин в Україні. *Право і безпека*. 2025. № 2. С. 81-91.

39. Клапоущак Д. С. Особливості судового розгляду справ про позбавлення батьківських прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 76(1). С. 164-168.

40. Кучеренко О.М. Право власності на майно, придбане у фактичних шлюбних відносинах: світовий досвід та українська практика. *Наукові записки. Серія : Право*. 2022. Випуск 12. Кропивницький, 2022. С.29-34.

41. Лугина Є. Ю. Проблемні аспекти правового регулювання державної реєстрації шлюбу в Україні під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3(1). С. 267-271.

42. Маньгора Т. В. Правове регулювання нетрадиційних форм шлюбно-сімейних відносин. *Інформація і право*. 2022. № 1. С. 156-168.

43. Маркович Х. М. Гендерна рівність у сімейних відносинах: правові аспекти захисту прав жінок та чоловіків у шлюбі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 193-198.

44. Менджул М.В. Державна охорона сімейних прав внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 75(1). С. 193-197.

45. Оксанюк О. А. Майнові права подружжя: поняття та зміст. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 2. С. 111-114.

46. Оксанюк О. А. Особливості реалізації права подружжя на вибір прізвища: компаративістські та прикладні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 239-243.

47. Оксанюк О. А. Поняття та правова природа особистих немайнових прав подружжя у доктрині сімейного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 81(1). С. 220-224.

48. Павлова А. Поняття та правова природа розподілу майна подружжя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 75(1). С. 198-202.

49. Піддубна В. Ф. Прикладний характер юридичних фактів в сімейних правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 69. С. 122-126.

50. Солодучіна Л. С. Захист житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа в Україні: стан та перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 130-136.

51. Тімуш І. С. Захист особистих немайнових прав батьків як учасників сімейних правовідносин. *Молодий вчений*. 2020. № 1(1). С. 26-29.

52. Ходак С. М. Способи захисту інтересів у сімейному праві. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право*. 2021. № 12. С. 162-172.

53. Чернега В. М. Класифікація заборонних норм сімейного права. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки*. 2021. №1. С. 127-130.

54. Чернега В. М. Своєрідність норм сімейного права – нормативного фундаменту механізму правового регулювання сімейних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2020. Вип.62. С. 178-182.

55. Чернік С.Д. Європейська конвенція про здійснення прав дітей 1996 р.: забезпечення прав та інтересів дітей при усиновленні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Випуск 3. Ч.1. С.340-344.

56. Чернік С.Д. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута): проблемні аспекти. *Наукові записки. Серія : Право*. 2023. Випуск 14. С.219-223.

57. Чернік С.Д. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. Випуск 10. С.25-29.

58. Чернік С.Д. Правове забезпечення таємниці усиновлення: міжнародні стандарти та законодавство України. *Наукові записки. Серія : Право*. 2024. Випуск 16. С.33-38.

59. Чернік С.Д. Правове регулювання сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом. *Наукові записки. Серія : Право.* 2022. Випуск 12. С.50-54.

60. Чернік С.Д., Бліндовська А.Л. Молода сім'я як об'єкт правового регулювання: комплексний аналіз. *Наукові записки. Серія : Право.* 2025. Випуск 18. С.355-359.

61. Шевців Ю. М. Юридичний аналіз поняття "сім'я" та суб'єктів сімейних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2023. Вип. 76(1). С. 201-207.

62. Шусть М. С. Проблема визначення місця сімейного права в системі права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2021. Вип. 67. С. 106-109.

63. Яцюк А. Р. Право на батьківство та материнство, як особисті немайнові права. *Правова держава.* 2023. № 49. С. 101-112.

64. Family Law Act. R.S.O. 1990, Chapter F. 3. URL: <https://www.ontario.ca/laws/statute/90f03>

65. Amato, P. R. Research on divorce: continuing developments and new trends. *Journal of Marriage and Family.* 2010. 72(3). P. 650-666.

66. Burton F., *Family Law*, Routledge (2012), p 19.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

2. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua

3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

4. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського URL: <http://library.kr.ua/>

5. Наукова бібліотека Центральноукраїнського державного університету ім. В.Винниченка URL: <https://cusu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/struktura-biblioteku>

6. Сайт Верховної Ради України (законодавство). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>

7. Сайт журналу «Право України». URL: <http://pravoua.com.ua/http://www.ligazakon.ua/>

8. Українська правнича фундація. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0010079>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022; №7 від 05.02.2024; №13 від 28.04.2025).